

รายงานสถานการณ์ประเด็นปัญหาของผู้หญิงหลังภัยพิบัติ

และ

ข้อเสนอในการฟื้นฟูหลังภัยพิบัติในมิติหญิงชาย

โดย

ดวงกมล ศิริสุข

มูลนิธิเพื่อการพัฒนาที่ยั่งยืน

ปัญหาของผู้หญิงหลังสึนามิ

“ก่อนสึนามิ ครอบครัวเรามีพอกินพอใช้ อยู่อย่างสบาย ฉันมีร้านขายของเล็กๆ อยู่ที่บ้านน้ำเค็ม สามิมีอยู่ช่อมรีอ เขาเป็นคนหาเงินมาเลี้ยงครอบครัว ก่อนสึนามิเราเคยมีรายได้ บางเดือนประมาณ 70,000 – 80,000 บาทต่อเดือน พอสึนามิมาบ้านเราถูกคลื่นพัดเสียหาย สามิฉันเสียชีวิตในเหตุการณ์ทันที เราได้รับเงินช่วยเหลือจากภาครัฐครั้งเดียว หนึ่งปีที่ผ่านมาฉันต้องรับผิดชอบค่าใช้จ่ายในบ้านและเลี้ยงลูกอีกสามคนตามลำพัง ลูกสาวคนเล็ก (อายุ 4 ขวบ) ไม่ได้รับเงินช่วยเหลือจากภาครัฐ แต่ได้จากชาวต่างชาติที่ให้ทุนการศึกษา 2 ปี ซึ่งช่วยได้มากเพราะว่าอยากน้อยลูกได้อยู่ที่โรงเรียนถึง 5 โมงเย็น ฉันเองก็ได้ทำงานไม่ต้องคอยห่วงว่าต้องไปรับเร็ว ตอนนี้ฉันพยายามหารายได้จากการขายปลาที่ตลาด ตอนเข้าไปซื้อปลาจากแพปลาแล้วก็เอาไปขาย ได้วันละ 100 บาท เราจนมาก ตอนหลังต้องตัดสินใจขายอู่ของสามิได้เงินมา 30,000 บาท ตอนนี้ก็ยังใช้เงินนี้เลี้ยงดูลูกและค่าใช้จ่ายในบ้าน’

บทสัมภาษณ์หญิงหม้ายจากบ้านน้ำเค็ม กุมภาพันธ์ 2548

วัตถุประสงค์การศึกษา

- เพื่อศึกษาผลกระทบของสื่อนามิและแนวทางการฟื้นฟูหลังภัยพิบัติที่มีต่อผู้หญิงชายขอบ
- เพื่อพัฒนาแนวทางและมาตรการการช่วยเหลือของภาครัฐและภาคเอกชนที่มีมิติหญิงชายในทุกระดับ

กรอบการศึกษา

- สภาพพื้นที่และชุมชนที่อาศัยในพื้นที่ประสบภัย โดยรวม ก่อนและหลัง
- วิเคราะห์แนวทางการฟื้นฟูในระยะแรก กลางและระยะยาว มุมมองจากสิทธิมนุษยชนและสิทธิสตรี
- ประเด็นที่ต้องได้รับการแก้ไข
- จัดทำข้อเสนอในการฟื้นฟูหลังภัยพิบัติที่มีมิติหญิงชาย

ข้อค้นพบ

ผู้หญิงในชายฝั่งอันดามันและผลกระทบจากสึนามิ

- ❑ ผู้หญิงชาวประมงขนาดเล็ก
- ❑ ผู้หญิงในกลุ่มชาติพันธุ์
- ❑ ผู้หญิงในชุมชนคนไทยพลัดถิ่น
- ❑ แรงงานผู้หญิงนอกระบบและในระบบ (แรงงานไทยและแรงงานข้ามชาติ)
- ❑ หญิงบริการในภาคการท่องเที่ยว

ประเด็นที่พบในช่วงการฟื้นฟูระยะเร่งด่วน

- การเข้าถึงอาหารและของใช้จำเป็น กรณีผู้หญิงชายขอบ
- สภาพเค็มπίและบ้านพักชั่วคราว
 1. การรักษาความสะอาด
 2. พื้นที่ส่วนตัวสำหรับผู้หญิง
 3. ห้องครัว (ไม่มี)
 4. ห้องน้ำ (หญิงชายใช้ด้วยกัน ไกลจากที่นอน)
 5. ความปลอดภัย
- การไม่สามารถเข้าถึงข้อมูลเกี่ยวกับการช่วยเหลือได้ทันเวลา
- การแจกของและข่าวสารกระจุกตัวอยู่ที่บ้านพักชั่วคราว
- ผู้หญิงไม่เข้าใจเรื่องภาษากฎหมาย อย่างเช่นการเตรียมเอกสาร

ประเด็นที่พบในช่วงการฟื้นฟูระยะเร่งด่วน (ต่อ)

- มาตรการการช่วยเหลือเด็กที่ไม่เท่าเทียม
- บางพื้นที่ประสบปัญหาเรื่องความโปร่งใสและการส่งเสริมให้ผู้หญิงมีบทบาทในการจัดการระบบการช่วยเหลือยังน้อย

ผู้หญิงประสพภัย อายุ 60 ปี ลูกสาวเธอชื่อน้อยที่อายุ 40 ปี เสียชีวิตตายลึนามิ เป็น
หลักในการหารายได้เลี้ยงดูครอบครัว ทั้งดูแลพ่อแม่ และส่งเสียน้องให้เรียน อย่างไรก็ตาม
ก็ตาม ครอบครัวนี้ได้รับการช่วยเหลือจากรัฐบางส่วนในจำนวนเงินที่ต่ำกว่าอัตราที่รัฐ
กำหนดไว้สำหรับการช่วยเหลือผู้ที่เสียชีวิต เนื่องจากความหมายของการให้การ
ช่วยเหลือถือว่าผู้ชายเป็นหัวหน้าครอบครัว แต่ในความเป็นจริง ราตรีคือหัวหน้า
ครอบครัว เพราะสามีของราตรีพิการมาหลายปีแล้ว

“ฉันไม่สนใจว่าฉันจะได้รับความช่วยเหลือเท่าไร ฉันเพียงแต่อยากให้ลูก
สาวฉันมีชีวิตอยู่” ราตรีพูดด้วยน้ำตานองหน้า “.....ฉันไม่ต้องการที่จะนั่งรอรับ
การช่วยเหลือในแต่ละวัน อาย เหมือนเป็นขอทาน ฉันเป็นคนมีศักดิ์ศรี ฉันต้องการ
จะกลับบ้านไปทำงาน”

อนาคตของราตรีไม่แน่นอนว่าเธอจะได้รับการช่วยเหลือบ้านถาวรหรือไม่
เนื่องจากนโยบายการก่อสร้างบ้านให้ผู้ประสพภัยไม่มีแผนนโยบายที่ทุกคนรับรู้ข้อมูล
อย่างชัดเจน แม้ว่ารัฐจะมีประกาศว่าจะสร้างบ้านให้กับผู้ประสพภัยทุกคนก็ตาม

ประเด็นที่พบในช่วงการฟื้นฟูระยะเร่งด่วน (ต่อ)

การเข้าถึงการบริการด้านสุขภาพของผู้หญิง

- การบริการด้านสุขภาพเน้นการรักษาพยาบาลโรคทั่วไป ไม่มีการตรวจภายใน และเป็นการรักษาระยะสั้น
- การฟื้นฟูสภาพจิตใจให้ยาระงับประสาท (anti-depressant)
- การให้คำแนะนำถึงการเปลี่ยนแปลงทางร่างกาย อย่างเช่นการขาดรอบเดือน
- ความนับนวลในการสื่อสาร

ประเด็นที่พบในช่วงการฟื้นฟูระยะกลาง

- การขาดการสนับสนุนสำหรับผู้หญิงที่มีลูกเล็ก
- เงินที่ได้รับ สามีนำไปซื้อสุราเพราะรู้สึกหมดหวังในชีวิต
- ประเด็นปัญหาที่เกิดจากแนวคิดเรื่อง "หัวหน้าครอบครัว" ก่อให้เกิดความไม่เท่าเทียมในการได้รับการช่วยเหลือ
- ความโปร่งใสและความไม่ชัดเจนในเรื่องการให้การช่วยเหลือ
- ปัญหาบ้านพักชั่วคราวที่ไม่สอดคล้องกับวิถีชีวิตของผู้หญิง
- ผู้หญิงกับความขัดแย้งเรื่องที่ดิน
- ความรุนแรงต่อผู้หญิง (การถูกข่มขืนและกระทำของแรงงานข้ามชาติ: ก่อนและหลัง)

กรณีศึกษา แรงงานพม่าหญิงถูกข่มขืนโดยชาติไทยที่เกาะคอเขา

เกาะคอเขามีที่ตั้งอยู่ที่อำเภอตะกั่วป่า จังหวัดพังงา ซึ่งเป็นจังหวัดที่ประสบภัยสึนามิค่อนข้างหนัก ในพื้นที่ดังกล่าวมีแรงงานข้ามชาติทำงานเป็นจำนวนมาก ค่อนข้างมาก ทำงานในงานก่อสร้าง สวนยางพารา รวมทั้งเป็นแรงงานในภาคการประมง

ในวันที่ 13 ตุลาคม 2548 มีกลุ่มแรงงานข้ามชาติที่เป็นชาวพม่าซึ่งอยู่อาศัยอยู่บนเกาะถูกคุกคาม และถูกลวนลามโดยกลุ่มผู้ชายไทยในเวลาประมาณ 21.30 น. และผู้แรงงานข้ามชาติคนหนึ่งถูกชายไทยข่มขืน และต้องถูกส่งเข้าโรงพยาบาลตะกั่วป่า เธอให้การว่ามีกลุ่มผู้ชายหลอกลวงเธอและชายคนหนึ่งใช้อาวุธมีดข่มขู่เธอ แต่เธอถูกข่มขืนโดยชายอีกคนหนึ่งซึ่งมีอายุสูงกว่าและเธอจำหน้าได้เป็นอย่างดี แต่เธอเกรงกลัวที่จะเอาเรื่องฟ้องร้องกับเจ้าหน้าที่ตำรวจ พ่อของเธอและน้องเธอเองก็ถูกทุบตี

ต้องเข้าโรงพยาบาลเช่นกัน

ประเด็นที่พบเกี่ยวกับการฟื้นฟูผู้หญิงในระยะยาว

การฟื้นฟูอาชีพผู้หญิง: ระยะสั้นแต่ยังขาดเป้าระยะยาว

- การขาดความหลากหลายของกลุ่มอาชีพ ไม่มีตลาด
- การสนับสนุนจากกลุ่มหรือองค์กรภาคนอก ทำให้เกิดการพึ่งพา
- การขาดกระบวนการวิเคราะห์ศักยภาพโดยเฉพาะศักยภาพของผู้หญิง
- การขาดการพัฒนาศักยภาพเพื่อสร้างหลักประกันให้เกิดความโปร่งใส
- เกิดกลุ่มมากมายแต่ไม่สามารถรักษาทุนในระยะยาว
- การฟื้นฟูผู้หญิงไม่มีเป้าหมายในการแก้ไขปัญหาเดิมที่ผู้หญิงประสบ (อย่างเช่น สถานทางสังคม ความเท่าเทียม)
- สุขภาพและจิตใจของผู้หญิงในระยะยาว: การแก้หมัน โรคมะเร็ง

ข้อเสนอแนวทางการฟื้นฟูหลังภัยพิบัติ
ในมิติหญิงชาย

การดำเนินการให้การช่วยเหลือผู้หญิงในระยะเร่งด่วน

- การแจกอาหารอาหารควรตั้งอยู่บนความเท่าเทียม เป็นธรรม โปร่งใสอยู่บนพื้นฐานการเคารพศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ กำหนดให้ผู้หญิงมีบทบาทในการวางแผนการแจกและรับสิ่งของ
- แก้ไขปัญหาที่เกี่ยวกับการมีรอบเดือนของผู้หญิง
- หลักประกันให้ผู้ประสบภัยได้รับการช่วยเหลือเรื่องที่อยู่อาศัยอย่างทั่วถึง
- สร้างหลักประกันให้ผู้หญิงมีห้องน้ำและสุขาที่เหมาะสมและเพียงพอ

การดำเนินการให้การช่วยเหลือผู้หญิงในระยะ

เร่งด่วน

- สร้างหลักประกันให้ผู้หญิงเข้าถึงบริการสุขภาพอนามัยที่บริการตรวจโรคภายในของผู้หญิง
- สร้างหลักประกันความมั่นคงและความปลอดภัยให้แก่ผู้หญิงและเด็ก
- ปกป้องผู้หญิงจากความรุนแรงและการล่วงละเมิด
- สร้างหลักประกันให้ผู้หญิงเข้าถึงการบริการเรื่องการฟื้นฟูสภาพจิตใจในรูปแบบธรรมชาติ

การดำเนินการฟื้นฟูผู้หญิงในระยะกลาง

- สร้างหลักประกันให้ผู้หญิงเข้าถึงการเงินช่วยเหลือและมาตรการการฟื้นฟูที่เท่าเทียม
- ยุติแนวคิดเรื่อง ‘หัวน้ำครอบคร้ว’
- สร้างหลักประกันให้ผู้หญิงสามารถเข้าถึงข้อมูลการช่วยเหลือและมาตรการการฟื้นฟู
- สร้างหลักประกันให้เด็กเล็กได้รับการดูแลเข้าถึงการศึกษา
- สร้างหลักประกันให้ผู้หญิงมีส่วนร่วมในกระบวนการตัดสินใจในระยะฟื้นฟู
- การสร้างที่อยู่อาศัยที่สอดคล้องกับวิถีชีวิตของผู้หญิงและครอบครัว
- สร้างหลักประกันให้ผู้หญิงได้รับกรรมสิทธิ์ที่ดิน บ้านและทรัพย์สินที่เท่าเทียม

การดำเนินการฟื้นฟูผู้หญิงในระยะยาว

- สร้างความตระหนักด้านสิทธิมนุษยชนให้แก่ผู้หญิง
- สนับสนุนรวมกลุ่มของผู้หญิงและสร้างความเข้มแข็งให้ผู้หญิงมีส่วนร่วมในการรณรงค์ผลักดันสิทธิมนุษยชนและสิทธิสตรี
- ปกป้องผู้หญิงคนชายขอบ หญิงกลุ่มชาติพันธุ์ คนไร้สัญชาติ และแรงงานข้ามชาติทั้งที่เป็นหม้าย หัวหน้าครอบครัว พิการ หญิงชรา
- ส่งเสริมให้ผู้หญิงมีโอกาสในการฟื้นฟูทรัพยากรและสิ่งแวดล้อมในชุมชน
- สนับสนุนคำปรึกษาพยาบาลให้ผู้หญิงที่ต้องการมีบุตรเพิ่ม

ขอบคุณค่ะ